

*Ханас Ольга Миколаївна,
Національний університет “Острозька академія”*

БІЛІНГВІЗМ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИНИКНЕННЯ ЯВИЩА ПЕРЕМИКАННЯ МОВНОГО КОДУ

У статті розглядається поняття білінгвізму з соціолінгвістичної точки зору. Аналізується категорія перемикавання мовного коду. Білінгвізм вказується як основне джерело виникнення явища перемикавання коду, встановлюється зв'язок між цими явищами.

Ключові поняття: білінгвізм, мовний код, перемикавання мовного коду, соціолінгвістика, мовні контакти.

The article under consideration discusses the notion of bilingualism from sociolinguistic point of view. The category of code-switching is analyzed. Bilingualism is discussed as the main source of code-switching and the connection between these two notions is stated.

Key words: bilingualism, language code, switching of language code, sociolinguistics, language contacts.

Постановка проблеми. Перемикавання мовного коду є актуальним, але малодосліджуваним явищем у соціолінгвістиці. Зв'язок цього поняття із двомовністю вимагає ретельного вивчення та аналізу.

Останнім часом тема багатомовності привертає зростаючу увагу лінгвістики, набуваючи статусу однієї з актуальних проблем.

Мета статті. Метою даної статті є проаналізувати зв'язок між білінгвізмом та перемиканням мовного коду. Постають завдання: проаналізувати білінгвізм як соціолінгвістичне явище; розглянути поняття мовної ситуації та мовного коду; встановити зв'язок між двомовністю та перемиканням коду.

Питання білінгвізму та полілінгвізму постає актуальним на сьогодні завдяки зростаючій глобалізації, інтеграції світового суспільства та збільшенню міжмовних контактів і взаємодії мов у міжкуль-

турному спілкуванні. [3] Білінгвізм є складним та багатограним явищем, яке вивчається в різних аспектах: лінгвістичному, психологічному та соціолінгвістичному.

Найчастіше притаманний людям, які з різних “причин” змушені засвоювати, крім рідної, ще й другу, домінуючу в певному суспільстві, мову такий різновид білінгвізму, як бікультурний. [1] Це може здійснюватися, наприклад, з метою інтеграції в інше культурно-мове середовище. Бікультурний білінгвізм також може спостерігатися у випадку більш-менш повного засвоєння індивідом другої мови з культурно-пізнавальною метою. У будь-якому випадку тут передбачаються високі ступені володіння другою мовою (найчастіше це продуктивний білінгвізм), а також можливість співвідношення як з індивідуальною, так і з масовою двомовністю.

Мовний код – це певні засоби спілкування, якими користується кожне мовне співтовариство – мови, їхні діалекти, жаргони, стилістичні різновиди мови. [4] У лінгвістиці кодом прийнято називати мовні утворення: мова, територіальний або соціальний діалект, міське койне й под. Якщо, наприклад одному мовцеві доводиться почергово звертатися до інших спочатку однією, а потім іншою мовою, у цій ситуації постає явище перемикавання мовного коду.

Перемикавання кодів, або кодове перемикавання, – це перехід мовця в процесі мовного спілкування з однієї мови (діалекту, стилю) на іншій залежно від умов комунікації. Перемикавання коду може бути викликано, наприклад, зміною адресата, тобто того, до кого звертається мовець. Якщо адресат володіє тільки однією із двох мов, які знає мовець, то останньому, природно, доводиться використати саме цю, знайому адресатові мову, хоча до цього моменту в спілкуванні зі співрозмовниками-білінгвами міг використатися іншою мовою або двома мовами. [6] Перемикавання на відомий співрозмовникові мовний код може відбуватися навіть у тому випадку, якщо змінюється склад тих, що спілкуються: якщо до розмови двох білінгвів приєднується третя людина, що володіє тільки однією із відомих усім трьом мов, то спілкування повинне відбуватися на цій мові. Відмова ж співрозмовників перемкнутися на код, знайомий третьому учасникові комунікації, може розцінюватися як небажання залучити його в тему розмови або як зневага до його комунікативних запитів.

Висновки. Явище перемикавання коду виникає тоді, коли у мовній ситуації наявні носії різних мов, один із мовців володіє кількома

(мінімум двома) мовами, а мовна ситуація вимагає використання кількох мовних кодів. Залежно від сфери спілкування мовець перемикається з одних мовних засобів на інші. Білінгви, тобто люди, що володіють двома (або декількома) мовами, звичайно “розподіляють” використання мовних засобів залежно від умов спілкування. Перемикання коду не може відбуватися в умовах одномовності, це явище виникає лише там, де є двомовність або багатомовність.

Література:

1. Бікова Н. М. Типи мовної поведінки в мультилінгвальній ситуації: дис. канд. філ. наук/ Н. М Бікова – К., 2006. –
2. Велика А. Білінгвізм та диглосія як соціолінгвістичні явища: Наукові записки, серія: філологічні науки Випуск 89 (2) – Одеса: Ун-т ім. І. І. Мечникова, 2008
3. Кочерган М. П. Загальне мовознавство. – К. :Академія, 1999. – 288 с.
4. Розенцвейг В. Ю. Языковые контакты. Лингвистическая проблематика. – Л. : Наука, 1972. –80с.
5. Шумарова Н. П. Мовна компетенція особистості в ситуації білінгвізму. К. : Вид/ центр КДЛУ, 2000. – 284 с.
6. Muysken P., Bilingual speech: A typology of code-mixing. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. Pp. xvi, 306.
7. <http://www.cambridge.org>